

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

No5

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, may.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

SANOAT KORXONALARINING IQTISODIY SALOHİYATINI OSHIRISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING O'RNI	18
O'rinov Akmaljon Ahmadjonovich Siddiqov Javlonbek Sodiqjon o'g'li	
XORAZM VILOYATIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING JORIY HOLATI VA RIVOJLANISH OMILLARI TAHLILI	22
Ro'zmatova Farahongiz Bekmurotovna	
ENERGETIKA INFRATUZILMASINING HUDUDIY RIVOJLANISH VA IJTIMOY TENGLIKKA TA'SIRI.....	27
Babajanova Dilfuza Abdurasulovna	
HUDUDLARDA LOKAL TURIZM XIZMATLARINING TARKIBI VA RIVOJLANISH DINAMIKASI TAHLILI (ANDIJON VILOYATI MISOLIDA)	32
Xasanova Mavjuda Ma'mirjonovna	
TURIZM MAVSUMIYLIGI OMILLARINING KOMPLEKS TAHLILI: TASNIFLASHNING KONSEPTUAL VA INTEGRATSION MEXANIZMLARI.....	41
Barotov Umidjon Mahmud o'g'li	
BOSHQARISH SIFATI MOHIYATI VA UNI OSHIRISHNING OBYEKTIV ZARURIYATI.....	48
Shoyev Davronbek Axmadjonovich Abdullayeva Gulsanam	
ENGLISH LOANWORDS IN RUSSIAN AND UZBEK: TERMINOLOGICAL ADAPTATION WITHIN A COMPARATIVE LINGUISTICS FRAMEWORK	53
Kambarova Liliya Ruslanovna	
РОЛЬ ГОСУДАРСТВА В ФОРМИРОВАНИИ ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ И ПРИВЛЕЧЕНИИ ИНВЕСТИЦИЙ	56
Алибекова Саодат Лапасовна	
EKSPORTGA YO'NALTIRILGAN SANOAT KORXONALARIDA MARKETING XIZMATINI TASHKIL ETISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	61
Usmonova Dilfuza Iloxomovna	
O'ZBEKISTON INDIVIDUAL SPORTCHILARINI TAYYORLASH TIZIMI BOSHQARUVIGA RAQAMLI TA'LIM TEXNOLOGIYALARI JORIY ETISHNING SAMARALI USULLARI.....	66
Junaydullayev Mels Asliddin o'g'li	
KORXONA IQTISODIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA ERP TIZIMLARINING SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	72
Xaydarova Kamola Axinjanovna Berdiqulov Suhrob Berdiqulov o'g'li	
KORPORATIV BIRLASHISHLAR VA QO'SHIB OLISSLAR: NAZARIY ASOSLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	78
Latipova Shaxnoza Maxmudovna Xolmurodova Sevara Asqarovna	
DAVLAT BUDJETI KAPITAL XARAJATLARIDA RISKLARNI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	84
Guzal Navruzova	
KORXONALARNING INNOVATSION RIVOJLANISHINI TA'MINLASHDA INVESTITSIYA VA MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARI	88
Mamayeva Diyora Kurbanbayevna	
MARKAZIY VA JANUBIY O'ZBEKISTON MINTAQALARI SANOATIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK KO'RSATGICHLARI HOLATI	94
Uralov Eliboy Omonovich	

O'ZBEKISTONDA YOSHLAR TURIZMINI RIVOJLANTIRISHDA XALQARO TAJRIBALARNI QO'LLASH	100
Dilfuza Xamzayeva Xurshid Xurramov	
TO'QIMACHILIK SANOATINI RIVOJLANTIRISHDA STRATEGIK YONDASHUVLARDAN FOYDALANISH	106
Otaxonova Roza Boboxon qizi	
APPLICATIONS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE DEVELOPMENT OF BANKING SERVICES.....	111
Mamutova Aygul Kalmurzaevna, Yaxyayeva Inobat Karimovna	
INVESTITSIYANING EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHDAGI ASOSIY IMKONIYATLARI	118
Rapikov Toxirjon Yuldashbayevich	
XIZMATLAR SOHASIDA RAQAMLI MARKETINGDAN FOYDALANISHNING METODOLOGIK ASOSLARI	122
Yahyoxonov Niyozxo'ja Bahroil o'g'li	
ALOQA KORXONALARI MOLIYAVIY BARQARORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNING EKONOMETRIK TAHLILI VA PROGNOZLARI.....	128
Ismailov Xusanboy Mahammadqosim o'g'li	
YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA DAVLAT IQTISODIY BOSHQARUVINING ROLI VA AHAMIYATI	133
Xatamova Gavhar Kiyamovna	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA SUV TEJOVCHI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNI DAVLAT TOMONIDAN MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHNI TAKOMILLASHTIRISH	138
Seitnazarov Baxadir Muratbaevich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING TASHQI SAVDO FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	144
Ismailov Erkin Faxretdinovich	
THE ROLE OF INNOVATIVE MARKETING STRATEGIES IN THE GLOBAL BUSINESS ENVIRONMENT	148
Aziz Kurbanovich Abdullaev, Nigora Fayzulla kizi Sayfullaeva, Maftuna Rustambek kizi Khojiakbarova	
AGROKLASTER – AGRAR SOHANING RIVOJLANISH NUQTASI	154
Boltayev Nazarbek Narzullayevich	
RAQAMLI BANKLAR RESURS BAZASINI OPTIMALLASHTIRISH IMKONIYATLARI.....	159
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li	
O'ZBEKISTON DON SANOATIDA RISKLARNI BOSHQARISH VA UNING STRATEGIYASINI RIVOJLANTIRISH.....	164
Kurbanova Nigora Abduraxmanovna	
RESPUBLIKAMIZDA AGROLOGISTIKA XIZMATLARI VA UNING SAMARADORLIGI.....	169
Azizova Dilafruz Habibullayevna	
INVESTITSIYA LOYIHALARINI KOMPLEKS EKSPERTIZA QILISH VA BAHOLASHDAGI MUAMMOLAR.....	172
Ulashev Jahongir Xushmuradovich, Baxriddinova Yulduz Baxriddin qizi	
O'ZBEKISTON ENERGETIKA TARMOG'INING HOZIRGI HOLATI VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	176
Yusupov Ulug'bek Shukrullayevich, Kodirova Xilola Joxongir qizi	
IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA BUDJETGA SOLIQ TO'LOVLARINI HISOBGA OLISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	183
Azimova Feruza Payziyevna, Madaminjonov A.	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA MEHMONXONA XIZMATLARIDA VAQTNI BOSHQARISHNING XIZMAT SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	188
Tolipova Malika Saloxidinovna	

AGROKLASTERLARNI TASHKIL ETISH — QISHLOQ XO'JALIGI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING MUHIM OMILI (QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA)	192
Yeshimbetov Uktamjon Xudaybergenovich	
O'ZBEKISTON TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARIDA BUXGALTERIYA HISOBINI MHXS ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH.....	198
M.I. Murodova	
“YASHIL” INVESTITSIYA LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISH ORQALI BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARIGA ERISHISH MEXANIZMLARI	203
Muxtorov Ilhom Avazjon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA SANOATNING YASHIL TRANSFORMATSIYASI VA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA OMILLARINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI.....	211
Qo'ziboyev Behzod Hamidovich	
IJTIMOIIY HIMOYA TIZIMIDA MOLIYAVIY RESURLARNI SAMARALI TAQSIMLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	216
Sharoxmatov Abduraxim Abdulamitovich	
DON MAHSULOTLARI KORXONALARIDA RESURLARDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY AHAMIYATI	221
Aipova Iroda Ikramovna	
ISHLAB CHIQRISH KORXONALARIDA MARKETING BOSHQARUVINING HOLATINING TAHLILI	226
Musayeva Shoira Azimovna	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINI BOSHQARISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI: XALQARO TAJRIBA VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR.....	232
Egamova Komila Bekchon qizi, Nasirova Kamola Alimovna	
РОЛЬ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ В ТРАНСФОРМАЦИИ К ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКЕ: ПРОСТРАНСТВЕННЫЙ АНАЛИЗ АНДИЖАНСКОГО РЕГИОНА.....	239
Кадырова Лола Алимджановна, Эгамов Бахтиёржон Нурметович	
REAL SEKTOR KORXONALARINI MOLIYALASHTIRISHDA ISLOM MOLIYASINING O'RNINI OSHIRISH.....	246
Sevara Hakimova Rustam qizi	
TIJORAT BANKLARI DAROMADLARI TARKIBI VA DINAMIKASINING STATISTIK TAHLILI	251
Abdukaxarova Shoira Abduvaxobovna	
YASHIL INNOVATSIYALARNI MOLIYALASHTIRISH VA AMALGA OSHIRISH IQLIM O'ZGARISHLARIGA MOSLASHISHNING ASOSIY OMILI SIFATIDA: TIZIMLI TAHLIL VA KELGUSI TADQIQOT YO'NALISHLARI	255
Turanov Suhrob Bahodir o'g'li	
OLIIY TA'LIM MUASSASALARI MEDIA IMIJINI KAPITALLASHTIRISHNING MOLIYAVIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISHDA YANGI YONDASHUVLAR.....	262
Nazarov G'ulom Akmal o'g'li	
“YASHIL IQTISODIYOT” VA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINI JORIY QILISH TA'LIMINI TASHKIL ETISH: ADABIYOTLAR SHARHI VA RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR TAJRIBASI ASOSIDA NAMUNAVIY O'QUV DASTURLARINI ISHLAB CHIQRISH USLUBIYOTI	269
Raxshona Nabibullayeva	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA LIZING HISOBINI METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH	275
Baxadirov Alisher Komilovich	
TIJORAT BANKLARNING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	281
Nomozov Umid Iskandarovich	
GLOBAL BRANDING VS. LOCAL BRANDING: STRATEGIC TRADE-OFFS IN INTERNATIONAL MARKETING.....	285
Aziz Kurbanovich Abdullaev, Mamasolieva Kamila, Akhmedova Zaynabkhon Khayrullo qizi	

QISHLOQ XO'JALIGI ISHLAB CHIQRISHIDA RISKLARNI BOSHQARISH VA SUG'URTA TIZIMINING NAZARIY ASOSLARI.....	293
Sayfutdinova Soxiba Abdugafurovna	
XORIJIY MAMLAKATLARDA BIZNES INKUBATORLAR FAOLIYATINING INSTITUTSIONAL MODEL, RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA ILG'OR TAJRIBALARI.....	297
Fazliddinov Shohruh Shamsiddinovich, Odilov Akmal Baxrom o'g'li, Atayeva Hulkaroy Murod qizi	
XALQARO TAJRIBALARDA KICHIK KASSA AMALIYOTINI JORIY QILISH MASALALARI	302
Eshonqulov Akmal Qudratovich	
O'ZBEKISTON KICHIK VA O'RTA KORXONALARI O'RTASIDA RAQAMLI MARKETINGNI QO'LLASHDAGI TO'SIQLAR	306
Raxmatova Sitora Shuhratjon qizi	
IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH SHAROITIDA DON MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLASH KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISH XARAJATLARINING BOSHQARUV HISOBINI TASHKIL ETISH.....	316
Xamidova S.Ya.	
KORXONALAR AUDITIDA BLOKCHEYN TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI.....	322
Ro'zieva Gulchexra O'sarovna	
NATIJAGA YO'NALTIRILGAN BUDJETLASHTIRISHGA O'TISHDA DASTURIY BUDJETLASHTIRISH TIZIMINI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI	328
Ubaydullayeva Oydinoy Xabibullayevna	
O'ZBEKISTONDA FISKAL BARQARORLIKNI TA'MINLASH YO'LLARI	333
Isomiddinova Xilola Xasan qizi	
ЛЁГКАЯ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ РОССИИ И УЗБЕКИСТАНА: СРАВНИТЕЛЬНЫЕ ПРЕИМУЩЕСТВА, ЭКСПОРТНО-ИМПОРТНАЯ СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ КООПЕРАЦИИ.....	338
Муниса Турдибаева	
O'ZBEKISTONDA SUT ISHLAB CHIQRISH DINAMIKASI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	350
Xamdamova Guljaxon Ablakulovna	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA QIMMATLI QOG'OZLAR BILAN OPERATSIYALARNI TAKOMILLASHTIRISH.....	357
Malikova Ug'iloy Abdurasul qizi	
O'ZBEKISTONDA IQTISODIY O'SISH VA CO ₂ EMISSIYASI: EKOLOGIK KUZNETS EGRI CHIZIG'I (EKC) ASOSIDA TAHLIL	363
Choriyev Maxmayoqub	

O'ZBEKISTONDA IQTISODIY O'SISH VA CO₂ EMISSIYASI: EKOLOGIK KUZNETS EGRI CHIZIG'I (EKC) ASOSIDA TAHLIL

Choriyev Maxmayoqub

Xalqaro qishloq xo'jaligi universiteti,
mustaqil tadqiqotchisi (PhD)

ORCID: 0009-0002-9210-9320

E-mail: muhammadyacoub0@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola O'zbekistonda iqtisodiy o'sish va CO₂ emissiyasi o'rtasidagi bog'liqlikni Ekologik Kuznets egri chizig'i (EKC) modeli asosida tahlil qilishga bag'ishlangan. EKC gipotezasiga ko'ra, iqtisodiy rivojlanishning dastlabki bosqichlarida atrof-muhit ifloslanishi ortadi, ma'lum daromad darajasiga yetgandan so'ng esa ekologik bosim kamayishni boshlaydi. Tadqiqotda O'zbekistonning 2000–2023-yillardagi yalpi ichki mahsulot (YaIM) va CO₂ emissiyasi ko'rsatkichlari tahlil qilingan. Kvadratik regressiya modeli qo'llanilib, YaIM va uning kvadrati mustaqil o'zgaruvchilar, CO₂ emissiyasi esa bog'liq o'zgaruvchi sifatida olingan. Natijalar shuni ko'rsatdiki, O'zbekistonda EKC gipotezasi qisman tasdiqlanadi: YaIM o'sishi bilan CO₂ emissiyasi ham ortgan.

Kalit so'zlar: Ekologik Kuznets egri chizig'i (EKC), CO₂ emissiyasi, iqtisodiy o'sish, YaIM, kvadratik model, O'zbekiston, atrof-muhit ifloslanishi, barqaror rivojlanish, energiya samaradorligi, ekologik siyosat, teskari U-shaklidagi bog'liqlik, yashil iqtisodiyot.

Abstract. This article analyzes the relationship between economic growth and CO₂ emissions in Uzbekistan based on the Environmental Kuznets Curve (EKC) model. According to the EKC hypothesis, environmental pollution increases during the early stages of economic development and begins to decline after a certain income level is reached. The study examines GDP and CO₂ emission indicators for Uzbekistan during the period 2000–2023. A quadratic regression model was applied, where GDP and its square were used as independent variables, while CO₂ emissions were considered the dependent variable. The findings indicate that the EKC hypothesis is partially confirmed in Uzbekistan: CO₂ emissions increased along with GDP growth.

Key words: Environmental Kuznets Curve (EKC), CO₂ emissions, economic growth, GDP, quadratic model, Uzbekistan, environmental pollution, sustainable development, energy efficiency, environmental policy, inverted U-shaped relationship, green economy.

Аннотация. В данной статье анализируется взаимосвязь между экономическим ростом и выбросами CO₂ в Узбекистане на основе модели экологической кривой Кузнецца (ЕКС). Согласно гипотезе ЕКС, на начальных этапах экономического развития загрязнение окружающей среды возрастает, а по достижении определённого уровня дохода начинает снижаться. В исследовании использованы показатели валового внутреннего продукта (ВВП) и выбросов CO₂ Узбекистана за 2000–2023 годы. Для анализа применена квадратичная регрессионная модель, где ВВП и его квадрат выступают независимыми переменными, а выбросы CO₂ — зависимой переменной. Полученные результаты показывают, что гипотеза ЕКС в Узбекистане подтверждается частично: с ростом ВВП выбросы CO₂.

Ключевые слова: экологическая кривая Кузнецца (ЕКС), выбросы CO₂, экономический рост, ВВП, квадратичная модель, Узбекистан, загрязнение окружающей среды, устойчивое развитие, энергоэффективность, экологическая политика, обратная U-образная зависимость, зелёная экономика.

KIRISH

Zamonaviy dunyoda iqtisodiy taraqqiyot va atrof-muhitni muhofaza qilish o'rtasidagi munosabat eng dolzarb global muammoldan biri hisoblanadi. Sanoatlashish va iqtisodiy o'sish jarayonida ishlab chiqarish hajmining ortishi, energiya iste'molining ko'payishi hamda atmosferaga chiqariladigan zararli gazlar miqdorining oshishi

kuzatiladi. Shu bilan birga, rivojlangan mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy rivojlanishning yuqori bosqichlarida toza texnologiyalarni joriy etish, ekologik qonunchilikni takomillashtirish va resurslardan samarali foydalanish orqali atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirish mumkin.

O'zbekiston mustaqillik yillaridan boshlab barqaror iqtisodiy o'sish yo'lida izchil rivojlanib bormoqda. Mamlakatda yalpi ichki mahsulotning (YaIM) barqaror o'sishi, sanoat tarmoqlarining kengayishi hamda urbanizatsiya jarayonlarining jadallashuvi kuzatilmoqda. Biroq ushbu jarayonlar bilan bir qatorda ekologik bosim ham ortib bormoqda. O'zbekiston energiya iste'molida tabiiy gaz va boshqa qazib olinadigan yoqilg'i resurslariga sezilarli darajada bog'liq bo'lib qolayotgani CO₂ emissiyasining yuqori darajada saqlanishiga sabab bo'lmoqda.

Mazkur tadqiqotning maqsadi O'zbekistonda iqtisodiy o'sish va CO₂ emissiyasi o'rtasidagi bog'liqlikni Ekologik Kuznets egri chizig'i (EKC) gipotezasi asosida tahlil qilish hamda mamlakat uchun ekologik siyosat bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundan iboratki, O'zbekiston sharoitida EKC modelining amaliy namoyon bo'lishi keng qamrovli statistik va ekonometrik tahlillar asosida baholangan.

MAVZIGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ekologik Kuznets egri chizig'i (EKC) konsepsiyasi birinchi bor Gene Grossman va Alan Krueger tomonidan 1991-yilda ilgari surilgan. Ular NAFTAning atrof-muhitga ta'sirini o'rganish jarayonida iqtisodiy o'sish va ekologik sifat o'rtasida teskari U-shaklidagi bog'liqlik mavjudligini aniqlaganlar. Ushbu gipotezaga ko'ra, iqtisodiy rivojlanishning dastlabki bosqichida sanoatlashuv va ishlab chiqarish hajmining ortishi natijasida atrof-muhit ifloslanishi kuchayadi. Biroq iqtisodiy taraqqiyotning ma'lum bosqichiga yetilgach, jamiyatda ekologik ong va atrof-muhitni muhofaza qilishga bo'lgan e'tibor ortadi hamda ifloslanish darajasi kamayishni boshlaydi.

Theodore Panayotou (1993) EKC konsepsiyasini yanada rivojlantirib, turli ifloslanish ko'rsatkichlari asosida empirik dalillar keltirgan. U oltingugurt dioksidi (SO₂), qattiq zarrachalar va boshqa ifloslantiruvchi moddalar bo'yicha EKC shaklining mavjudligini tasdiqlagan.

David Stern (2004) esa EKC modeliga tanqidiy yondashib, ushbu gipoteza barcha mamlakatlar va barcha turdagi ifloslanish uchun bir xil darajada amal qilmasligini ta'kidlagan. Uning fikricha, EKC shakli ko'p jihatdan mamlakatning iqtisodiy siyosati, texnologik rivojlanish darajasi hamda iqtisodiyot tarkibiga bog'liq hisoblanadi.

Soumyananda Dinda (2004) EKC gipotezasining nazariy asoslarini tahlil qilib, daromad va ifloslanish o'rtasidagi bog'liqlikning uchta asosiy omilini ajratib ko'rsatgan:

- tarkibiy o'zgarishlar (sanoatdan xizmat ko'rsatish sektoriga o'tish);
- texnologik taraqqiyot va toza texnologiyalarni joriy etish;
- ekologik tartibga solish siyosatini kuchaytirish.

Rivojlanayotgan mamlakatlar misolida Abdul Jalil va Syed Mahmud (2009) Xitoy, Hindiston hamda boshqa davlatlar tajribasini tahlil qilib, EKC gipotezasi mamlakatlarning iqtisodiy va institutsional xususiyatlariga qarab turlicha namoyon bo'lishini aniqlaganlar.

O'zbekiston kontekstida ekologik-iqtisodiy tadqiqotlar nisbatan kam amalga oshirilgan bo'lsa-da, so'nggi yillarda Markaziy Osiyo mintaqasida EKC tahliliga oid ilmiy ishlar soni ortib bormoqda. O'zbekistonning energiya sektori tarkibi, qurg'oqchil iqlim sharoiti, Orol dengizi bilan bog'liq ekologik muammolar hamda sanoat tarmoqlarining o'ziga xos xususiyatlari EKC modelini qo'llashda alohida yondashuvni talab qiladi (1-jadval).

1-jadval. EKC gipotezasi bo'yicha tadqiqotlar sharhi¹

Mualliflar	Mamlakat	Model	Asosiy o'zgaruvchilar	Natija
Grossman va Krueger (1991)	Ko'p mamlakatlar	Panel	YaIM, SO ₂ , zarrachalar	EKC tasdiqlangan
Panayotou (1993)	Ko'p mamlakatlar	Empirik	YaIM, SO ₂ , CO ₂	EKC tasdiqlangan
Stern (2004)	Ko'p mamlakatlar	Tanqidiy tahlil	YaIM, CO ₂	EKC qisman rad etilgan
Dinda (2004)	Ko'p mamlakatlar	Nazariy	Daromad, ifloslanish	Shart-sharoitlarga bog'liq
Jalil va Mahmud (2009)	Xitoy	Kointegratsiya	YaIM, CO ₂ , energiya	EKC tasdiqlangan
Raximov (2023)	O'zbekiston	ARDL	YaIM, CO ₂	Ijoiy bog'liqlik

1 Muallif ishlanmasi

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda Ekologik Kuznets egri chizig'i (EKC) gipotezasini tekshirish maqsadida kvadratik regressiya modeli qo'llanildi. Modelning umumiy ko'rinishi quyidagicha ifodalanadi:

$$CO_2 = \beta_0 + \beta_1 GDP + \beta_2 GDP^2 + \varepsilon$$

bu yerda:

- CO_2 — karbonat angidrid emissiyasi (million tonna);
- GDP — yalpi ichki mahsulot (AQSh dollari, doimiy narxlarda);
- GDP^2 — YaIMning kvadrati;
- ε — tasodifiy xatolik hadi.

EKC gipotezasining tasdiqlanishi uchun quyidagi shartlar bajarilishi lozim: β_1 koeffitsiyenti musbat, β_2 koeffitsiyenti esa manfiy bo'lishi kerak. Bunday holatda egri chiziq teskari U-shaklini hosil qiladi, ya'ni dastlab iqtisodiy o'sish bilan CO_2 emissiyasi ortadi, ma'lum darajadan so'ng esa kamayish tendensiyasi kuzatiladi.

Tadqiqotda O'zbekistonning 2000–2023-yillar oralig'idagi statistik ma'lumotlaridan foydalanildi. Ma'lumotlar World Bankning World Development Indicators bazasi, International Energy Agency hamda O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlar bazalaridan olindi.

Tahlil jarayonida yillik vaqt qatorlari (time series) ma'lumotlaridan foydalanildi. O'zgaruvchilarning statsionarligini aniqlash maqsadida yordamchi ekonometrik testlar o'tkazildi (2-jadval).

2-jadval. Tadqiqotda foydalanilgan o'zgaruvchilar²

O'zgaruvchi	Belgilanishi	Tavsifi	Ma'lumot manbai
CO ₂	Bog'liq o'zgaruvchi	Karbonat angidrid emissiyasi (mln tonna)	IEA, Jahon banki
GDP	Mustaqil o'zgaruvchi	Aholi jon boshiga YaIM (AQSh dollari, doimiy narxlar)	Jahon banki (WDI)
GDP ²	Mustaqil o'zgaruvchi	YaIMning kvadrati	Hisoblangan

TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlil natijalari bir qator muhim xulosalarni shakllantirish imkonini berdi. Birinchidan, O'zbekistonda 2000–2023-yillar davomida yalpi ichki mahsulot (YaIM) barqaror o'sish tendensiyasini namoyon etdi. Mazkur davrda mamlakat iqtisodiyoti sezilarli darajada rivojlandi, sanoat ishlab chiqarishi kengaydi hamda xizmat ko'rsatish sektori jadal sur'atlarda o'sdi.

Ikkinchidan, CO_2 emissiyasi ham ushbu davr mobaynida umumiy o'sish tendensiyasiga ega bo'ldi. Ayniqsa, sanoat tarmoqlari va energetika sektoridagi faoliyat emissiyaning asosiy manbalari sifatida namoyon bo'ldi.

Mazkur tendensiya O'zbekistonda amalga oshirilayotgan energiya samaradorligini oshirish dasturlari, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish strategiyalari hamda ekologik siyosatni takomillashtirish bo'yicha olib borilayotgan chora-tadbirlarning dastlabki ijobiy natijalari bilan izohlanishi mumkin. Bundan tashqari, iqtisodiyotda energiya tejankor texnologiyalarni joriy etish va ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiya qilish ham CO_2 emissiyasi o'sish sur'atining pasayishiga ta'sir ko'rsatgan omillar qatoriga kiradi (3-jadval).

3-jadval. Kvadratik regressiya modeli natijalari³

Omil	Koeffitsiyent	Std. xatolik	t qiymat	Pr(> t)
Intercept (β_0)	-12.4536	4.2178	-2.9527	0.0074**
GDP (β_1)	0.03842	0.00914	4.2036	0.0004***
GDP ² (β_2)	-0.000008716	0.000005124	-1.7012	0.1032

Uchinchidan, kvadratik regressiya modeli natijalariga ko'ra, YaIM koeffitsiyenti (β_1) musbat qiymatga ega bo'lib, 0.03842 ($p < 0.001$) ni tashkil etdi. Bu natija iqtisodiy o'sish va CO_2 emissiyasi o'rtasida ijobiy bog'liqlik mavjudligini tasdiqlaydi.

Natijalar shuni anglatadiki, mamlakat hozircha EKC modelining chap qismida, ya'ni iqtisodiy o'sish bilan bir qatorda CO_2 emissiyasi ham ortib borayotgan bosqichda joylashgan. Shu bilan birga, emissiya o'sish sur'atining sekinlashuvi O'zbekistonning asta-sekin burilish nuqtasiga yaqinlashayotganidan dalolat beradi.

2 Muallif ishlanmasi

3 Muallif ishlanmasi

Modelning determinatsiya koeffitsiyenti $R^2 = 0.8743$ ni tashkil etib, regressiya modeli CO₂ emissiyasidagi o'zgarishlarning katta qismini tushuntirib bera olishini ko'rsatadi. F-statistikaning yuqori qiymati (73.05, $p < 0.001$) modelning umumiy statistik ahamiyatga ega ekanligini tasdiqlaydi.

Shuningdek, Durbin–Watson statistikasi 1.847 ga teng bo'lib, modelda avtokorrelyatsiya muammosi sezilarli darajada mavjud emasligini ko'rsatadi.

Olingan natijalar O'zbekistonning Xitoy, Hindiston va boshqa rivojlanayotgan mamlakatlar bosib o'tgan rivojlanish yo'liga o'xshash tendensiyani namoyon qilayotganini ko'rsatadi. Biroq O'zbekistonning muhim afzalligi shundaki, u rivojlangan davlatlar tajribasidan foydalanish orqali EKC burilish nuqtasiga nisbatan tezroq va pastroq daromad darajasida erishish imkoniyatiga ega (4-jadval).

4-jadval. Modelning diagnostik ko'rsatkichlari⁴

Ko'rsatkich	Qiymat
R^2 (determinatsiya koeffitsiyenti)	0.8743
Adjusted R^2	0.8623
F-statistika	73.05 ($p < 0.001$)
Durbin-Watson statistikasi	1.847
Kuzatuvlar soni	24 (2000–2023)
EKC burilish nuqtasi (GDP*)	≈ 2,204 AQSh dollari

Olingan ekonometrik natijalarni yanada chuqurroq talqin qilish maqsadida O'zbekiston bo'yicha aniqlangan EKC ko'rsatkichlari boshqa rivojlanayotgan mamlakatlar tajribasi bilan qiyosiy tahlil qilindi. Ushbu taqqoslash iqtisodiy o'sish va CO₂ emissiyasi o'rtasidagi bog'liqlikning turli mamlakatlarda qanday namoyon bo'lishini baholash hamda O'zbekistonning EKC modelidagi hozirgi bosqichini aniqlash imkonini beradi. Mazkur qiyosiy natijalar quyidagi jadvalda keltirilgan (5-jadval).

5-jadval. EKC natijalarini mamlakatlararo qiyoslash⁵

Mamlakat	β_1 (GDP)	β_2 (GDP ²)	EKC holati	Manba
O'zbekiston	+ (musbat)	– (zaif)	Chap tomon	Ushbu tadqiqot
Xitoy	+ (musbat)	– (kuchli)	Cho'qqiga yaqin	Ahmad (2018)
Hindiston	+ (musbat)	– (zaif)	Chap tomon	Pachiyappan va b. (2021)
Turkiya	+ (musbat)	– (kuchli)	O'tish	Dogan (2017)

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqot natijalari O'zbekistonda iqtisodiy o'sish va ekologik holat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni chuqurroq anglash imkonini berdi. 2000–2023-yillarni qamrab olgan tahlillar Ekologik Kuznets egri chizig'i (EKC) modeli asosida olib borilib, mamlakat sharoitida ushbu gipotezaning qisman tasdiqlanishi kuzatildi. Ya'ni, iqtisodiyot kengaygani sari atrof-muhitga tushadigan bosim ham ortib bormoqda, xususan karbon emissiyasi hajmi ko'paymoqda. Shu bilan birga, so'nggi yillarda emissiya o'sish sur'atining sekinlashuvi mamlakat asta-sekin ekologik jihatdan barqarorroq rivojlanish bosqichiga yaqinlashayotganini ko'rsatadi.

Biroq mazkur jarayon barcha yo'nalishlarda bir xil sur'atda kechmayapti. Neft qazib olish va benzin ishlab chiqarish hajmining qisqarishi kuzatilayotgan bo'lsa-da, bu holatni faqat ekologik jihatdan ijobiy o'zgarish sifatida talqin qilish to'liq to'g'ri bo'lmaydi. Chunki bunda resurs bazasi, texnologik imkoniyatlar va bozor omillari ham muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, dizel ishlab chiqarish va ko'mir qazib olish hajmining ortib borayotgani mamlakat iqtisodiyotida hali ham uglerodga asoslangan energiya manbalarining salmoqli ulushi saqlanib qolayotganini ko'rsatadi.

Umuman olganda, O'zbekiston hozir iqtisodiy rivojlanish va ekologik barqarorlik o'rtasidagi muvozanatni shakllantirish bosqichida turibdi. Bir tomondan, iqtisodiy o'sish davom etmoqda va yangi investitsion imkoniyatlar yaratilmoqda. Ikkinchi tomondan esa, ushbu o'sishning ekologik oqibatlarini kamaytirish masalasi tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Shu nuqtayi nazardan, kelgusida quyidagi strategik yo'nalishlarga alohida e'tibor qaratish maqsadga muvofiq:

4 Muallif ishlanmasi

5 Muallif ishlanmasi

1. Energiya manbalarini diversifikatsiya qilish. Qayta tiklanuvchi energiya yo'nalishida boshlangan ijobiy jarayonlarni yanada jadallashtirish, ayniqsa quyosh va shamol energetikasini keng rivojlantirish orqali an'anaviy yoqilg'ilarga qaramlikni bosqichma-bosqich kamaytirish zarur.

2. Energiya samaradorligini oshirish. Sanoat korxonalarida energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish, binolarda energiya samaradorligini kuchaytirish hamda transport tizimini modernizatsiya qilish orqali iqtisodiy o'sishni saqlangan holda ekologik bosimni kamaytirish mumkin.

3. Ekologik tartibga solish mexanizmlarini takomillashtirish. Emissiyalar monitoringini kuchaytirish, iqtisodiy rag'batlantirish vositalarini keng qo'llash va "ifloslantiruvchi to'laydi" tamoyilini amaliyotga faol joriy etish orqali korxonalarni ekologik jihatdan mas'uliyatli faoliyat yuritishga undash mumkin.

4. Yashil texnologiyalar va innovatsiyalarni rivojlantirish. Ilmiy-tadqiqot muassasalari, universitetlar va sanoat korxonalari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish orqali ekologik toza va yuqori samarador texnologiyalarni ishlab chiqish hamda amaliyotga tatbiq etish muhim ahamiyatga ega.

Mavjud tendensiyalar O'zbekistonning iqtisodiy o'sish va ekologik barqarorlik o'rtasida muvozanatga erishish yo'lida muhim bosqichga kirganini ko'rsatadi. Agar ushbu yo'nalishdagi islohotlar izchil davom ettirilsa, mamlakat yaqin yillarda barqaror va ekologik jihatdan xavfsiz rivojlanish modeliga muvaffaqiyatli o'tish imkoniyatiga ega bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Gene Grossman and Alan Krueger (1991) Environmental Impacts of a North American Free Trade Agreement. NBER Working Paper, No. 3914.
2. Theodore Panayotou (1993) Empirical Tests and Policy Analysis of Environmental Degradation at Different Stages of Economic Development. ILO Working Paper.
3. David Stern (2004) 'The Rise and Fall of the Environmental Kuznets Curve', World Development, 32(8), pp. 1419–1439.
4. Soumyananda Dinda (2004) 'Environmental Kuznets Curve Hypothesis: A Survey', Ecological Economics, 49(4), pp. 431–455. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2004.02.011>
5. Abdul Jalil and Syed Mahmud (2009) 'Environment Kuznets Curve for CO₂ Emissions: A Cointegration Analysis', Energy Policy, 37(12), pp. 5167–5172.
6. Erdoğan Doğan and Abdullah Aslan (2017) 'Exploring the Relationship among CO₂ Emissions, Real GDP, Energy Consumption and Tourism in the EU and Candidate Countries', Renewable and Sustainable Energy Reviews, 77, pp. 239–245.
7. Muhammad Ahmad et al. (2018) 'Carbon Emissions, Energy Use, Gross Domestic Product and Total Population in China', Economics and Environment, 65, p. 13.
8. D. Pachiyappan et al. (2021) 'Short and Long-Run Causal Effects of CO₂ Emissions, Energy Use, GDP and Population Growth: Evidence from India', Energies, 14, p. 8333.
9. A. Raximov (2023) 'The Impact of Economic Growth on Air Pollution in Uzbekistan: An Empirical Analysis', Economic Development and Analysis, 1, pp. 131–139.
10. S. Muqimov (2026) O'zbekistonda karbonat angidrid emissiyasining makroiqtisodiy determinantlari: ARDL yondashuvi. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti.
11. J. Karimov (2024) 'O'zbekistonda yashil iqtisodiyot rivojlanishi va ekologik barqarorlik masalalari', O'zbekiston iqtisodiy tadqiqotlar jurnali, 2(5), pp. 55–63.
12. International Energy Agency (2024) CO₂ Emissions from Fuel Combustion. Available at: <https://www.iea.org>
13. World Bank (2024) World Development Indicators. Available at: <https://data.worldbank.org>
14. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi (2023) Statistika yillik to'plam.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
